

СТРАТЕГИЈА СПРЕЧАВАЊА ЗЛОУПОТРЕБЕ ДРОГА

Стручни рад

DOI:10.7251/BPGBL1214245M

УДК: 351.761.3:343.57

Бранко Мандић*

Апстракт: Стратегија спречавања злоупотребе дрога мора се спроводити као дио укупне стратегије спречавања и сузбијања криминалитета, водећи рачуна о његовој динамичности насталој развојем науке и технологије, његовом глобалном карактеру, али у исто вријеме и значају вриједности које се штите, а то је живот и здравље младе особе. У стратегији спречавања криминалитета, а самим тим и криминалитета везаног за злоупотребу дрога, као његовог веома важног дијела, улогу имају сви елементи друштва, али су механизми њихове сарадње и модели спровођења превенције кључ у ланцу дугорочних мјера и покушаја рјешавања проблема. У овом раду биће обрађен начин превентивног поступања код злоупотребе дрога у Републици Српској, субјекти превенције злоупотребе дрога у Републици Српској, као и њихово мјесто и улога у укупној превенцији. Циљ рада био је истражити, кориштењем методе анализе садржаја, колико се ради на превенцији злоупотребе дрога и колико су се реализовале активности планиране Стратегијом надзора над опојним дрогама и сузбијања злоупотребе опојних дрога у Републици Српској. Из досадашњег искуства у раду и из проведених истраживања закључујемо да је превенција запостављена у Републици Српској и да су неопходне системске промјене у организовању превентивног поступања.

Кључне ријечи: злоупотреба дрога, стратегија спречавања, превенција, субјекти превенције,

УВОД

Једно од првих необјашњивих чуда изазваних дејством неких биљака које је човјек упознао у природи, јесте дрога. У стручној литератури не постији јединствен термин „дрога“ нити јединствен став о томе шта овај појам садржи. У домаћој литератури и законодавству, па и у литератури и законодавству других земаља, тешко је наћи свеобухватну дефиницију појма дрога, па је најприхватљивија она да је дрога свака супстанца која унесена у организам човјека мијења његову свијест. Терминолошки проблем око појма дрога настао је на енглеском говорном подручју, јер

* Министарство унутрашњих послова Републике Српске, Бања Лука, e-mail:branko.mandic62@gmail.com

се користи ријеч „drug“ као хомоним и за лијекове и за дроге. Енглеско говорно подручје нема проблема да одреди када је које значење у питању, али је превод на друге језике довео до термилошке конфузије.

Поред тога, додатним пометњама у дефинисању појмова (Кушевић: 1990), допринијеле су и конвенције УН-а које су опојним дрогама називале опијум и супстанце добијене из опијума као што су морфиј и кодеин, што је и имало смисла, јер се прва конвенција односила на опијум и његове прерађевине. Међутим, касније су пронађене и друге материје, природне или синтетске, а које је нужно било контролисати, па су их Уједињене нације подвеле под исте конвенције о опојним дрогама, иако, не само да нису биле опојне, него су у неким случајевима имале и ефекат супротан од опојног. Превођењем конвенција и уграђивањем појединих њихових дијелова, у законима већине земаља одомаћио се назив опојне дроге, што се десило и у Босни и Херцеговини (Закон о спречавању и сузбијању злоупотребе опојних дрога, *Службени гласник БиХ*, бр. 8/2006).

Када говоримо о злоупотреби дрога, односно неовлаштеној производњи и промету, онда је јасно да постоји и овлаштена производња и промет дрогама. Производња и промет се могу обављати искључиво у медицинске, ветеринарске и научне сврхе (Закон о производњи и промету опојних дрога Републике Српске, *Службени гласник РС*, бр. 110/03) и свака друга производња која није у складу са овим сматра се неовлаштеном, па самим тим и радњом кривичног дјела односно злоупотребом. Злоупотреба дрога као термин користи се за континуирано узимање било које врсте дрога у немедицинске сврхе (конзумирање), али овај термин када се употребљава у ширем контексту има много више значења и користимо га код нелегалне производње и промета, нелегалног преноса и трговине, као и код било које врсте кријумчарења дрога.

Злоупотреба дрога има веома изражен степен друштвене опасности, зато што поред карактеристика других видова криминалитета, у себи носи и угрожавајући фактор по здравље људи.

Криминалитет повезан са злоупотребом дрога може се класификовати у три групе:

- *Примарни криминалитет* који подразумева неовлаштену производњу и прераду, неовлаштену набавку и држање, омогућавање конзумирања другим лицима, као и недозвољену продају и транспорт дрога. Кривична дјела везана за злоупотребу дрога регулисана су ентитетским законима, а смјештена су у поглавље Кривична дјела против здравља људи. (Кривични закон Републике Српске, *Службени гласник*, бр. 49/03)

- *Секундарни криминалитет* који се односи на кривична дјела везана за дроге, а најчешће се ради о имовинским кривичним дјелима путем којих се жели доћи до средстава за куповину дрога или о кривичним

дјелима која су извршена под утицајем дрога.

- *Терцијарни криминалитет* се односи на кривична дјела трговине дрогом која ураде међународне криминалне организације (Закон о измјенама и допунама Кривичног закона БиХ, *Службени гласник БиХ*, бр. 30/05)

СУБЈЕКТИ СУПРОТСТАВЉАЊА ЗЛОУПОТРЕБИ ДРОГА

Стратешки ниво

Народна скупштина Републике Српске: Народна скупштина је законодавни орган који обавља нормативне, контролне, регулаторне и изборне функције. Поред свих активности и питања о којима расправља Народна скупштина Републике Српске, са аспекта злоупотребе дрога и њене превенције можемо рећи да су њене најважније активности што: доноси законе, друге прописе и опште акте и врши контролу рада Владе Републике Српске и других органа (Устав Републике Српске чл. 70). Поред предсједника, потпредсједника и секретара, Народну скупштину чине посланици, странке, посланички клубови и групе, комисије и одбори. Народна скупштина Републике Српске броји двадесет и један одбор, од којих су за превенцију злоупотребе дрога најзначајнији:

Законодавни одбор који прати изграђивање правног система и даје Народној скупштини мишљење и приједлоге о начелним питањима тог система.

Одбор за образовање, науку, културу и информисање који разматра питања која се односе на образовање, васпитање, науку, културу, техничку културу и информисање.

Одбор за здравствени рад и социјалну политику разматра питања која се односе на здравство, социјалну политику и социјалну заштиту.

Одбор за питања дјеце, младих и спорта који, поред других активности, разматра питања младих у друштву, разматра питања заштите права дјеце и младих и ради на промоцији права и интереса дјетета.

Одбор за безбједност који се бави питањем друштвене безбједности са свих аспеката.

Влада Републике Српске: Поред других послова и задатака које обавља Влада Републике Српске, овдје се издвајају само они који

на директан или индиректан начин имају везе са превенцијом и спречавањем злоупотребе дрога, а то су:

- Влада предлаже законе, друге прописе и опште акте.
- Обезбјеђује спровођење и извршава законе, друге прописе и опште акте.
- Доноси уредбе, одлуке и друга акта за извршавање закона.
- Утврђује начела за унутрашњу организацију министарстава и других републичких органа и управних организација.
- Усклађује и усмјерава рад министарстава и других републичких органа и управних организација.
- Врши надзор над радом министарстава и других републичких органа и управних организација. (Устав Републике Српске, чл. 90)

Министарства Владе Републике Српске: Сва министарства у Влади Републике Српске више или мање својим радом могу допринијети превенцији злоупотребе дрога, смањењу понуде дрога на илегалном тржишту или смањењу штете изазване злоупотребом дрога. Не занемарујући допринос других министарстава, овом приликом обрадићемо рад на превенцији и спречавању дрога кључних министарстава односно оних министарстава која су носиоци превентивних и репресивних мјера и активности у борби против злоупотребе дрога, али прије тога навешћемо активности које би требало да буду заједничке свим министарствима, а то је да:

- израђују планове превенције на годишњем нивоу усклађене са стратегијом превенције.
- израђују превентивне програме и пројекте.
- врше евалуацију остварене превенције.
- дјелују на координацији међусобно и са другим субјектима превенције.
- дају подршку иницијативама превентивног поступања.
- континуирано спроводе властите превентивне програме и учествују у спровођењу заједничких превентивних програма.
- раде на одрживости превентивних програма.

Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске; има кључну улогу на пољу сузбијања и смањења потражње дрога која се огледа кроз превенцију болести и кроз лијечење већ оболелих. Дјелатност министарства представљају све мјере, радње и све активности ради смањења броја лица која користе дрогу, смањења здравствених посљедица по конзументе дрога, раног откривања нових конзументата, смањења социјалних посљедица, лијечења и рехабилитације и социјалне реинтеграције. Наведене мјере и активности морају се спроводити као континуиран процес

Министарство унутрашњих послова; свој допринос превенцији злоупотребе дрога даје кроз провођење мјера, радњи и активности на

подручју сузбијања злоупотребе и кријумчарења дрога сходно Закону о кривичном поступку, Кривичном закону Републике Српске, Закону о полицији, али и Стратегији и Акционом плану за сузбијање опојних дрога користећи превентивне и репресивне мјере, а све у циљу смањења понуде дрога на илегалном тржишту. Смањење понуде дрога и њихове доступности на тржишту полиција остварује кроз сузбијање појединачне или организоване препродаје дрога и разбијањем организованих криминалних група, пресијецањем ланаца кријумчарења дрога, гдје посебну пажњу посвећују кретању новца, односно онемогућавањем прања новца и његовог стављања у регуларне токове настоји отупити оштрицу дјеловања криминалних организација. Полиција, која се по природи посла налази на првој линији одбране од злоупотребе дрога прати и анализира стање криминалитета везаног за дроге, уочава нове трендове и појавне облике кријумчарења, али исто тако извјештава о њима и предлаже конкретне мјере и радње за њихово спречавање.

Министарство просвјете и културе Републике Српске и Републички педагошки завод у сарадњи са школама и високообразовним институцијама, као дио васпитно-образовног система, имају највећу одговорност око припреме, организације и спровођења програма превенције. Превентивни програми усмјерени су на укупну школску популацију, родитеље, наставнике и професоре. Значај превентивних програма у васпитно-образовном систему огледа се и у чињеници да је основно образовање обавезно и да укупна ученичка популација слуша превентивне програме. Поред тога, ресурси којима располаже Министарство просвјете и културе огледају се у великом броју основних и средњих школа, универзитета и факултета, и у обученом и стручном наставном особљу. Важан сегмент у превенцији злоупотребе дрога представља чињеница да просвјетни радници први примјећују и на вријеме уочавају ученике са ризичним понашањем.

Регионални ниво

У спровођењу мјера и активности превенције злоупотребе дрога у Републици Српској веома важну улогу имају мјере и активности спроведене на подручју њених регија. Стање раширености проблема злоупотребе дрога различито је у појединим регијама, а зависи од социолошких, културолошких и демографских фактора; поред тога, условљено је нивоом економског развоја регије, степеном запослености и степеном доступности дрога. Злоупотреба дрога израженија је у урбаним срединама, гдје је понуда дрога и њена доступност већа. Према стању злоупотребе дрога у појединим регијама треба креирати и спроводити превентивне програме настојећи децентрализацијом превентивног поступања постићи боље резултате.

Центри за ментално здравље: Центри за ментално здравље раде на раном откривању поремећаја менталног здравља, заштити менталног здравља младих, превенцији и лијечењу менталних поремећаја. Оснивањем центара за ментално здравље, развојем других здравствених служби, тимским радом и мултидисциплинарним приступом проблему жели се изградити ефикасна служба за заштиту менталног здравља. У Републици Српској успостављен је и Координациони центар за ментално здравље, који координише активности у области менталног здравља, унапређује сарадњу са другим организацијама, креира превентивне планове и програме и учествује у њиховој имплементацији. У центрима за ментално здравље ради један или више мултидисциплинарних тимова, зависно од величине подручја које покривају, популације на том подручју али и расположивих људских ресурса. Постојећи ресурси у систему заштите менталног здравља јесу значајни али нису довољни, због чега се превенција, на неки начин, занемарује. Педагошки завод Републике Српске, поред сједишта у Бањалуци, има и своје регионалне канцеларије које прате рад школских установа, врше савјетодавни и надзорни рад као и унапређење васпитног и образовног рада. Поред тога, Републички педагошки завод Републике Српске израђује наставне планове и програме, њихове измјене, допуне и надградњу као и стручно усавршавање и стручно напредовање просвјетних радника. Центри јавне безбједности Министарства унутрашњих послова Републике Српске покривају пет административних регија у Републици Српској. Својим радом, законски регулисаним мјерама и радњама, сарадњом са другим центрима, другим полицијским агенцијама, тужилаштвима и судовима доприносе смањењу понуде дрога на илегалном тржишту. Сарадњом са другим институцијама које се баве проблемом злоупотребе дрога и непосредним ангажовањем на припреми и реализацији превентивних пројеката, доприносе бољој укупној превенцији. Материјални ресурси којима располажу центри јавне безбједности, као и људски ресурси респектабилни су и довољни за супротстављање злоупотреби дрога у репресивном и превентивном смислу.

Невладине организације су неозаобилазан фактор када говоримо о превенцији злоупотребе дрога, али и када говоримо о лијечењу, рехабилитацији и ресоцијализацији конзументата. Већина невладиних организација ради на локалном нивоу, али постоје и оне које своје активности спроводе на регионалном нивоу. На подручју Републике Српске постоји мали број невладиних организација које у свом раду пажњу посвећују проблему злоупотребе дрога. Задатак невладиних организација јесте да искористе заинтересованост лица која конзумирају дрогу, као и њихових родитеља, да потраже помоћ и да им презентују и приближе терапијске програме како би их мотивисали за прихватање тих програма. Невладине организације чији се рад одвија

кроз савјетовалишта за превенцију путем савјетодавних разговора презентују рад терапијских заједница и врше припрему за улазак лица која конзумирају дроге у те терапијске заједнице.

Локални ниво

Локална заједница – општина: Задатак општина је да „брину о задовољавању потреба грађана, о култури, образовању, здравственој и социјалној помоћи“ и да „формирају органе, организације и службе за потребе општине и уређује њихову организацију и рад“ (Устав Републике Српске чл. 102). Локална заједница има координирајућу улогу у креирању и спровођењу активности превенције свих друштвених субјеката на њеном простору. Локална заједница је та која анимира и ангажује васпитно-образовне установе, здравствене и социјалне установе, полицију, невладине организације, удружења грађана, вјерске заједнице, медије и појединце који могу дати допринос превенцији. Превентивни програми који се спроводе морају бити у складу са стратешким програмима превенције али у исто вријеме и прилагођени специфичностима појединих локалних заједница.

Породица је основна ћелија сваког друштва и њена функција је репродуктивна, економска, социјална, заштитна, али и васпитна. Прва правила понашања, прва своја знања дијете стиче у породици и на основу њих формира своје ставове о свему па и о здравом начину живота. Родитељи су ти који носе највећу одговорност за васпитање дјецe и за касније њихово понашање. Током живота људи праве различите грешке, али оне које направе у улози родитеља имају најдалекосежније посљедице, а неке од њих директно или индиректно подстичу њихову дјецу на злоупотребу дрога или алкохола. Иако се прва искуства са дрогом и алкохолом стичу у периоду адолесценције, извјесно је да су предуслови за њих створени током ранијих развојних фаза. Искрен и добар однос, пун разумијевања, између родитеља и дјецe у току дјетињства и адолесценције може знатно смањити вјероватноћу да дјецa изабере погрешан пут

Медији су средство комуникације са јавношћу. Развојем технологије штампа и штампана ријеч губе примат над електронским медијима, који су не само повећали домете и брзину, већ су промијенили и начин комуникације а поготово значај штампаних медија. Информације које се преносе јавности путем медија утичу на стварање јавног мишљења, и с правом се може рећи да су регулатор друштвене свијести. Презентујући информације и образлажући став на начин на који давалац информације то жели, било похвално или критички, мишљење јавности се свјесно или несвјесно обликује према ставовима понуђеним из медија.

Домови здравља: Улога домова здравља у превенцији злоупотребе дрога манифестује се прије свега преко тимова породичне медицине преко којих се обезбјеђује улазак конзумента дрога у здравствени систем, чиме се постиже доступност лијечења на цијелој територији, повећава могућност раног откривања а тиме и ране интервенције и континуирано праћење стања и здравља конзумента дрога. Поред других неповољних и неприхватљивих друштвених учинака које прате надлежне институције и органи, код конзумента дрога значајни су и здравствени проблеми које прате тимови породичне медицине, као што су заразне болести које се преносе путем крви и полних односа, али и путем нехигијенских услова живљења и конзумацијом дрога нехигијенским прибором.

Центри за социјални рад врше све послове и задатке из области социјалне, породичне и дјечије заштите свим лицима која се налазе у стању социјалне потребе. Због укупног економског стања, може се рећи да центри за социјални рад раде у неповољним и специфичним социоекономским и другим условима. Поред тога, раде под великим притиском грађана који су у стању социјалне потребе, па се превенцији поклања мање пажње. Центри за социјални рад су значајне карике у ланцу институција које се баве превенцијом и сузбијањем злоупотребе дрога. Социјални радници су први који се упознају са проблемом дрога у породици и непосредно раде са конзументима дрога или члановима њихових породица пружајући им социјални, психолошки и педагошки третман. Циљ који се жели постићи у раду центара за социјални рад везан је за превенцију дрога, огледа се у социјализацији дјецe и омладине као значајаном фактору сузбијања друштвено неприхватљивог понашања.

Основне и средње школе. Школа је, послије породице, најважнији фактор који утиче на развој личности младе особе. Међутим, свједоци смо да образовни систем све више запоставља своју васпитну функцију. Ученичка је популација све изложенија ризичном окружењу, па ако закаже било који сегмент васпитања, ризик од асоцијалних понашања се повећава. Поред образовања, задатак школе је да код младе особе изгради личност са самопоуздањем, јасним циљевима у животу, свјесну и одговорну у извршавању обавеза и дужности. То је трновит и дуготрајан пут, али систематичним радом с осмишљеним превентивним програмима који ће се континуирано спроводити и успјех ће бити извјеснији. Ресурси којима школе располажу више су него довољни, како у материјално-техничким тако и у људским потенцијалима, па је питање свијести о проблему и воље за ангажовање на његовом рјешавању постало кључно. Средње школе представљају важан сегмент у развоју младе особе и представљају надградњу на већ урађено у породици и у основним школама. На ученике у средњим школама треба гледати као, у одређеном смислу, до једног нивоа формиране личности, па се

превентивни програми морају правити прилагођено овој школској популацији. Критични период одрастања ученичке популације је у првом и другом разреду средње школе, па је неопходно посебну пажњу посветити ризичним факторима у окружењу да би се предуприједиле негативне посљедице.

Полицијске станице: Организационе јединице Министарства унутрашњих послова Републике Српске на локалном нивоу представљају прву линију одбране од злоупотребе дрога, кријумчарења и препродаје. Примјењујући законске одредбе које регулишу ову област, непосредном сарадњом са судом и тужилаштвом, континуираним спровођењем полицијских акција, организационе јединице унутрашњих послова на локалном нивоу раде на смањењу понуде дрога на територији њихове одговорности. Оперативним радом на терену, припадници органа унутрашњих послова раде на прикупљању података о евентуалним постојањима приручних лабораторија или плантажа за производњу дрога као и о лицима која се баве препродајом дрога на уличном нивоу, новим појавним облицима кријумчарења дрога и појавом нових дрога на тржишту.

Оперативни ниво

Оперативни ниво превентивног поступања подразумијева спровођење мјера и радњи у организацији и реализацији превентивних програма. Оперативни ниво превенције је најслабија карика у ионако танком ланцу укупне превенције, па ћемо више писати о стању какво би требало бити, јер се за садашњи ниво превенције на локалном нивоу може рећи да је више појединачни покушај ентузијаста а мање плански и осмишљен превентивни рад. Оперативни тим на нивоу локалне заједнице, који би сачињавали представници секција (секција здравственог система, образовног система, представника који спроводе закон, невладиних организација, медија и локалне заједнице), требао би на нивоу локалне заједнице сачинити процјену проблема и процјену властитих могућности с уоченим предностима и позитивним ресурсима којима располаже и недостацима односно ограничавајућим факторима за успјешну реализацију. Свака локална заједница, због специфичности у свакој појединачној локалној заједници, треба направити процјену на свом подручју дјеловања. Оперативни ниво превенције и формирање локалног оперативног тима подразумијева обједињавање свих субјеката превенције и свих давалаца превентивних услуга, њихово умрежавање и заједничко кориштење свих позитивних расположивих ресурса, али и ресурсе појединца у сврху настојања отклањања неповољних околности и фактора ризика за појединца, али и за друштвену заједницу. За успјешно дјеловање тима за превенцију неопходно је описати све

субјекте учеснике у појединачним програмима са конкретним описом мјера и активности.

СТРАТЕГИЈА СУПРОТСТАВЉАЊА ЗЛОУПОТРЕБИ ДРОГА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

У складу са препорукама Вијећа Европе и обавезама које је преузела, Босна и Херцеговина је урадила заједничку стратегију (Државна стратегија за надзор над опојним дрогама, спречавање и сузбијање злоупотребе опојних дрога у БиХ за период 2009–2013. године, *Службени гласник БиХ*, бр. 31) и оформила комисију за праћење спровођења, а ентитети су урадили своје стратегије.

Република Српска је усвојила „Стратегију надзора над опојним дрогама и сузбијања злоупотребе опојних дрога у Републици Српској за период 2008–2012. године“ и Акциони план за спровођење стратегије, и оба документа су дијелом уграђена у Стратегију и Акциони план Босне и Херцеговине. Обје стратегије су урађене у складу са стандардима Европске уније, а за циљ имају развој политике за борбу против злоупотребе дрога.

Општи циљеви наведени Стратегијом Републике Српске јесу:

- очување и унапређење здравља становништва, спречавање и смањење злоупотребе опојних дрога, зависности и оштећења здравља због узимања опојних дрога као и штета које уживаоци наносе друштву,
- обезбјеђење вишег нивоа безбједности за јавност предузимањем акције против производње опојних дрога, прекограничне трговине, те превентивне акције против криминала који је у вези са опојном дрогом.

Стратегијом је предвиђено да се основни циљеви остваре кроз кључна поља дјеловања:

а) смањење потражње за опојним дрогама (прије свега међу младима, кроз превенцију, третман, рехабилитацију и смањење нежељених посљедица узимања дрога);

б) смањење понуде опојних дрога (кроз добру имплементацију закона, акцијама полиције, тужилаштва, царина и судова);

в) унапређење координације активности на сузбијању злоупотребе опојних дрога;

г) унапређење активности на пољу међуентитетске, регионалне и међународне сарадње у борби против злоупотребе опојних дрога;

д) истраживања, мониторинг и евалуација у области злоупотребе опојних дрога.

Поред наведених поља дјеловања, Стратегијом су утврђени и недостаци у Републици Српској када је злоупотреба дрога у питању, гдје

је, поред осталог, наведено да недостаје добра координација постојећих институционалних активности, недостаје одјељење за спровођење Стратегије, недостају одговарајући информациони системи са базама података, као и Комисија за сузбијање злоупотребе дрога. (Рјешењем Владе Републике Српске дана 30. 10. 2008. године именована је Комисија која броји 13 чланова представника министарстава, тужилаштва, инспекција, одбора народне Скупштине Републике Српске и невладиних организација).

Стратегијом је предвиђено успостављање Одјељења за спровођење Стратегије, што није урађено током четири године реализације Стратегије. Пуно неслагања и расправа током припреме Стратегије вођено је о томе гдје да се успостави ово Одјељење да би остварило функцију координације институција при спровођењу Акционог плана, Такође је много времена потрошено на то како да се успостави одговарајући информациони систем, пружи подршка општинама у развоју локалних програма, спроводе активности на развијању свијести и осјетљивости јавности за проблем дрога као и анализирања и предлагања законске регулативе и обављања стручних и административних послова.

У принципима који су наведени у Стратегији „такве сложене и континуиране активности не може усклађивати и спроводити само једна институција власти, већ то треба бити задатак заједничког координационог тијела на нивоу Владе Републике Српске“ (Стратегија, стр. 19). У резултатима који се желе постићи Стратегијом наведено је „успостављање сталног и одрживог Владиног тијела за планирање имплементације Стратегије и праћење и координацију свих активности институција“ (Стратегија, стр. 26).

Након расправе о успостављању Одјељења, одлучено је да се Одјељење формира у оквиру Министарства унутрашњих послова и да његов начелник за свој рад одговара министру. Наведено формирање Одјељења никада није урађено, већ су рађена прелазна рјешења, па је прво, крајем јула 2008. године, именован Координациони тим МУП-а који је имао три члана. У марту 2010. године формиран је тим за спровођење стратегије у оквиру Одјељења за планирање, развој и обуку при Директору полиције МУП-а РС који има такође три члана који се, у новој систематизацији, налазе при кабинету министра. Наведено експериментисање тимовима, поред губљења времена, показало се и неафикасним у раду.

Спровођење Стратегије у Републици Српској

Одлуком Владе Републике Српске од 21. 1. 2010. године усвојен је Акциони план за реализацију Стратегије надзора над опојним дрогама и сузбијања злоупотребе опојних дрога. За израду Акционог плана као основ кориштен је документ усвојене Стратегије, гдје је пет дефинисаних

кључних поља дјеловања Стратегије преточено у пет стратешких праваца дјеловања борбе против злоупотребе дрога. Сваки стратешки правац има свој програм који се кроз кључне средњорочне мјере реализује активностима за спровођење. Акционим планом одређене су одговорне институције за спровођење, као и временски период за реализацију активности.

Процент реализованих активности, у односу на планиране, не прелази 15%, али узимајући у обзир услове у којима је рађено и финансијску подршку коју су активности имале, објективно више се није могло ни урадити. Већином су рађене оне активности које спадају у редован рад појединих институција, а ради се о сарадњи са међународним институцијама које се баве контролом дрога, сачињавању анализе опремљености МУП-а, укључивању у међународне операције борбе против злоупотребе дрога, подстицање рада невладиних организација и др.

Објаснити суштину функционисања превенције дрога у Републици Српској било би немогуће ако не анализирамо начин финансирања спровођења програма превенције. Акционим планом, планирана су средства за реализацију Стратегије, али нису планирана буџетом, па је тако ограничено функционисање Комисије али и реализација програма превенције. Поред тога, министарства немају посебна средства за превенцију, па се тешко одлучују одвојити средства за превентивне програме када је штедња и стабилизација приоритет. Додатни проблем представља што не постоји планирано тијело за превенцију на нивоу Владе које би могло имати свој рачун, јер како сада функционише рад, ни Комисија ни Тим не могу имати свој посебан рачун.

Превентивне активности које су садржане у Стратегији надзора над опојним дрогама и сузбијања злоупотребе опојних дрога у Републици Српској нису спроведене планираном динамиком а оне мјере и активности које су спроведене радиле су се стихијски и појединачно и само као одговор на поједине ситуације. У прилог тврдњи да је Стратегија урађена само као дио обавеза државе и ентитета према Вијећу Европе а не у стварној жељи да се суочи са проблемом злоупотребе дрога, иде и чињеница да послије 2012. године, до када је рађена Стратегија, није урађена нова стратегија, ни акциони планови који је прате, па је превенција поново дио дјеловања ријетких ентузијаста.

ЗАКЉУЧАК

Превенција није једина, али је најважнија активност коју друштво може урадити као одговор на постојање проблема злоупотребе дрога, а да би превенција била и успјешна, мора бити дио укупних мјера и активности које предузима друштвени систем.

Из досадашњег искуства у раду и из проведених истраживања закључујемо да је превенција запостављена у Републици Српској и да превентивне активности које су се до сада спроводиле не задовољавају потребе друштва, јер поред недовољног ангажовања у превентивном поступању субјеката превенције у Републици Српској, ни њихову међусобну сарадњу не можемо оцијенити задовољавајућом. Да би превентивни програми дали очекиване резултате неопходна је сарадња васпитно образовног система са здравственим и социјалним системом, полицијом, невладиним организацијама као и породицом али и континуирана и стручна обука наставног особља.

Превенција злоупотребе дрога била би много успјешнија када би се по линијама рада унутар субјеката превенције вршило редовно мјесечно извјештавање о превентивном поступању али и редовна и системска контрола спровођења превентивних мјера и активности као и мјерење учинковитости превенције и ефеката који се постижу њеним спровођењем. Извјештавање и контрола су неопходни не само да се утврди да ли су неке планиране активности превенције и реализоване већ и да се утврде ефекти који су постигнути њиховом реализацијом како би могли оцјенити неки програм и уколико се покаже успјешним наставити са његовом примјеном или га обуставити ако се покаже неуспјешним.

У Републици Српској неопходне су системске промјене у организовању превентивног поступања. Успостављањем Агенције за превенцију криминалитета на нивоу Владе Републике Српске укупна превенција била би много успјешнија јер би дошло до организованијег приступа рјешавању проблема превенције, јачању међуресорне сарадње и координације у вези с овим питањем, али и контроле рада по хоризонталном и вертикалном нивоу субјеката превенције.

Стратешка испитивања и мјерења учинака до сада остварене превенције неопходна за сагледавање стања у области злоупотребе дрога у Републици Српској, а ради планирања будућих стратегија супротстављања злоупотреби дрога, планирања будућих превентивних програма као и начина њихове реализације. Поред наведеног, стратешка истраживања треба да дају одговор на питање да ли друштво адекватно реагује на проблем злоупотребе дрога или је потребна другачија организација и начин рада друштвених субјеката.

ЛИТЕРАТУРА

- Државна стратегија надзора над опојним дрогама, спречавања и сузбијања злоупотребе опојних дрога у БиХ за период 2009–2013. године.
- Кушевић, В. (1990). *Злоупотреба дрога*. Републички секретаријат за

унутрашње послове СР Хрватске, Загреб.
Устав Републике Српске. Преузето 27.02.2014. са сајта www.vladars.com .
Закон о измјенама и допунама кривичног закона БиХ, *Службени гласник БиХ*, бр. 30/05.
Кривични закон Републике Српске, *Службени гласник РС*, бр. 49/03.
Закон о производњи и промету опојних дрога РС, *Службени гласник РС*, бр. 110/03.
Владина Стратегија надзора над опојним дрогама и сузбијања злоупотребе опојних дрога у Републици Српској за период од 2008. до 2012. године, Бања Лука, 2008.

STRATEGY ON MISUSE OF DRUGS PREVENTION Branko Mandić*

Abstract: The strategy on misuse of drugs prevention has to be conducted as a part of a overall strategy of crime prevention, having in mind the dynamics which resulted through science and technology development, the global character, and at the same time the significance of the protected values which are lives and health of a young persons. In this strategy the important role have all sociaty elements, the mechanisms of their cooperation and models of prevention implementation which are the keys in long-term measures and attempts of problem solving. In this paper the way of preventive procedure for drugs misuse in Republic of Srpska is processed, as well as subjects of strategy on misuse of drugs prevention, their place and role. The aim of this research is to determine in which proportion are the prevention of drugs misuse and planned activities through Strategy supervision, as well as the suppression of misuse of drugs in Republic of Srpska. From previous working experience and implemented researches it can be concluded that the prevention is neglected in Republic of Srpska and that systematic changes are necessary in the course of preventive procedure.

Key words: misuse od drugs, prevention strategy, prevention, prevention subjects.

---

* Ministry of Internal Affairs, Banja Luka, E-mail: branko.mandic62@gmail.com